

MAIJA HALONEN, *Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos*

KATJA HYVÖNEN, *Itä-Suomen yliopisto, historia- ja maantieteiden laitos*

Kohtaamisia Kalajoella

Järjestyksessään 21. maaseutututkijatapaaminen pidettiin 22.–23. elokuuta Kalajoella. Tapahtumasta teki erityisen Maaseudun uusi aika -lehden 20-vuotisjuhlavuosi, jonka kunniaksi tapahtuman yleisteemana oli ”Maaseutututkimuksen tila”. Tutkijatapaamisen kutsuesitelmässä, työryhmissä ja keskusteluissa pohdittiin teeman mukaisesti maaseutututkimuksen syvintä olemusta eli sitä, mitä maaseutututkimus oikeastaan on. Maaseutututkimus kun ei tunnustasi ole yksiselitteinen tieteenala, vaan pitää sisällään monenlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä. Maaseutututkimuksen määrittelyn ohella tapaamisen aikana keskustelua herätti maaseutupolitiikan ja -tutkimuksen välinen hyvin symbioottinenkin suhde.

Tapahtumapaikkana oli Kalajoen hiekkasärkien äärellä sijaitseva Kylpylähotelli Sani, joka tarjosi tapahtumalle hienot puitteet. Mukana oli yli 80 maaseutuaiheen ympärillä työskentelevää tutkijaa, kehittäjää ja virkamiestä. Iloksemme saimme kohdata heistä muutamia tutkijatapaamisen eri vaiheissa sekä keskustella maaseutututkijatapaamiseen ja -tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä. Mikä on maaseutututkijatapaamisen merkitys ja millaisia eväitä se voi osallistujilleen antaa? Entä mitä kohtaamamme henkilöt ajattelevat maaseutututkimuksen tämän hetkisestä tilasta?

Odotuksia ensimmäiselle maaseutututkijatapaamiselle

Tämänkertaisessa maaseutututkijatapaamisessa oli monia konkareita, jotka ovat olleet tapaamisissa

mukana alusta saakka. Mukana oli ilahduttavan paljon myös ensikertalaisia. Eräs heistä oli Itä-Suomen yliopistossa, historia- ja maantieteiden laitoksella projektitutkijana työskentelevä ja siellä väitöskirjaa tekevä Eerika Albrecht. Turvetuotannon vesistövaikutusten hallintaa tutkiva Albrecht saapui tutkijatapaamiseen hyvissä ajoin ja ilmoitautui ensimmäisten joukossa. Miksi Albrecht, joka mieltää tutkimuksensa enemmän yhteiskunnalliseksi ympäristötutkimukseksi kuin maaseutututkimukseksi, päätti lähteä mukaan maaseutututkijatapaamiseen? ”Maaseutututkijatapaaminen sattui sijaitsemaan sopivasti vanhalla kotiseudullani, joten jo se houkutti tulemaan mukaan”, kertoo Albrecht. ”Myös sopivan työryhmän löytäminen vaikutti”, ekosysteemipalvelut sekä luonnonvarojen käyttö ja hallinta -työryhmään ilmoittautunut Albrecht jatkaa. Hän on aikeissa pitää ryhmässä omaa tutkimusteemaansa käsittelevän esitelmän ja toivoo, että työryhmässä käydään luonnonvarojen käytöstä ja hallinnasta vilkasta keskustelua. Hän toivoo myös saavansa omaa työtään eteenpäin vieviä kommentteja. Työryhmätyöskentelyn ohella Albrechtia kiinnostaa tapaamisessa mahdollisuus verkostoitumiseen ja maaseutututkija- ja kehittäjäkenttään tutustumiseen.

Myös Anne Hytönen on maaseutututkijatapaamisen ensikertalainen. Mikkelistä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutista saapunut Hytönen luonnehtii itseään aloittelevaksi maaseutututkijaksi ja jatko-opiskelijaksi. Lisäksi hän toimii vasta perustetun Luomuinstituutin viestintäsuunnittelijana. Aluksi hajanaiselta tuntunut maaseutututkimus vaikuttaa Hytösen mielestä monipuoliselta

KUVA 1. Turvetuotannon vesistövaikutusten hallintaa tutkiva joensuulainen Eerika Albrecht odotti tapaamiselta verkostoitumista sekä konkreettisesti työtään eteenpäinvieviä kommentteja työryhmätyöskentelystä. Kuva Katja Hyvönen

ja monitieteiseltä. Hän toivoo maaseutututkimukselta riittävää uudistuskäkyä, jotta se pysyy alati muuttuvan toimintaympäristön virrassa. Tämän päivän keskusteluihin maaseutututkimuksen tilasta Hytönen suhtautuu avoimin ja uteliain mielin. Hän odottaa tutustuvansa tutkijoiden kenttään sekä pääsevänsä osalliseksi maaseutututkimuksen verkostoon. Hytönen tunnustaa hieman jännittävänsä menetelmätyöryhmässä pidettävää esitystään, vaikka omaakin pitkän kokemuksen viestintäalalta. Jännitys sinänsä ei vaikuta lainkaan negatiiviselta, vaan Hytönen puhkuu intoa, kuten hän itse tuntojaan kuvailee: ”Olo on kuin lapsella karkkikaupassa.”

Hän odottaa kommentteja erityisesti kokeneilta tutkijoilta ja toivoo saavansa ideoita myös muiden esityksistä.

Lintuja, matosia ja myyriä maaseudun pelikentillä

Maaseutututkijatapaamisen virallinen osuus alkoi torstaina tutkijatapaamisen tervetuliaispuheenvuoroilla ja kutsuesitelmällä. Kutsuesitelmän pitäjä, professori Sami Kurki, vertasi osuvasti maaseudun pelikenttää jalkapallokentäksi. Kunkin pelaajan tulisi pelata oma paikkansa mahdollisimman hyvin muiden kanssa syötellen sen sijaan, että kaikki huijovat yhtenä massana pallon perässä yrittäen saada

pallon itselleen. Samoin kommenttipuheenvuoron esittäjä, toiminnanjohtaja Liisa Häme, kuvasi mieleenpainuvasti maaseudun kenttää ekosysteemiksi. Yksinkertaisimmillaan systeemi toimii siten, että tutkija-linnut pudottavat tiedon kikkarensa kehittäjä-matosten möyhennettäväksi multakerroksissa, missä myös byrokraatti-myyriä avavevat harakiten arkkuaan tutkija-lintujen ja kehittäjä-matosten hyödyksi. Maaseutututkimus ja koko maaseudun tila ei siis synnykään vain tuotosten, raporttien ja julkaisujen muodossa vaan kentällä pelaavien ihmisten kautta.

Kurjen ja Hämeen kuvaamat ajatukset pelikentistä ja ekosysteemeistä konkretisoituvat ehkä parhaiten maaseutututkijapäivien työryhmätyöskentelyn aikana, sillä työryhmiin osallistuu tutkijoiden ohella perinteisesti myös kehittäjiä ja virkamiehiä. Siellä tutkijat pääsevät kertomaan kehittäjille uusista tiedonmuruksista ja saavat itse palautetta työstään suoraan ruohonjuuritasolta ja myös byrokraateilta. Tällä kertaa tutkijatapaamisessa oli kaikkiaan kuusi työryhmää, joissa pidettiin noin 30 esitelmää. Kuinka onnistunut on tällainen työryhmätyöskentelytapa, johon osallistuu eri tahoja edustavia toimijoita?

Työryhmätyöskentelyä jännittyneenä mutta myös innostuneena odottanut Hytönen on ainakin tyytyväinen. Hänen arvionsa mukaan kokeneempien tutkijoiden kanssa käyty keskustelu oli tuo-

KUVA 2. Seija Tuulentie (vas.) ja Asta Kietäväinen viilenevässä Hiekkasärkkien illassa. Kuva Maija Halonen

reelle jatko-opiskelijalle kullan arvoista. Hän sai sekä vahvistusta että uusia virikkeitä väitöskirjatutkimustaan varten. Päivän anti vaikuttaa olleen muutoinkin varsin tyydyttävä savolaista sanontaa mukailevan opiskelumoton omaksuneelle maaseutututkimuksen noviisille: ”Huaveesta tulloo suunnitelma justiaa, kun läntteet sen perrään päivämäärän”.

Myös Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Seinäjoen yksikössä projektipäällikkönä työskentelevä Aapo Jumppanen arvioi saaneensa työryhmätyöskentelystä omaan työhönsä uusia ajatuksia. Yhteiskuntatieteiden tohtoriksi valmistunut ja Ruralia-instituutissa jo vuosia työskennellyt Jumppanen on tutkijana konkari, mutta maaseutututkijatapaamisessa hän on ensikertalainen. Kalajoelle hän saapui esittelemään Seinäjoen ammattikorkeakoulun Margit Närvän kanssa Maatalous- ja elintarvikkealan työelämälähtöiset korkeasteen koulutustoteutukset (METKA) -hankkeesta saatuja tu-

loksia. Saamiensa kommenttien ohella Jumppanen koki myös muut työryhmän esitykset kiinnostavina. Varsinkin tutkimushanke, jossa tarkasteltiin lähi- ja luomuruoan saavutettavuuden kehittämistä paikkatietopohjaisella analytiikalla, vaikutti Jumppasesta kiinnostavalta ja sellaiselta, jonka tutkimustuloksia voi hyödyntää jatkossa myös omassa työssä. Muutoinkin Jumppanen tunsi saaneensa tapaamisesta uusia näkökulmia ja eräänlaista vertaistukea: ”Maaseutututkimukseen liittyvä tutkija-kehittäjä-viranomaisen-kombinaatio on välillä tuntunut hämmentävältä. Täällä huomaa, että yhtä hämmentävältä ja sekavalta se tuntuu monista muistakin.”

Jumppanen pohtii myös toista päivien aikana keskustelua herättänyttä teemaa eli maaseutupoliittikan ja maaseudun kehittämisen sekä tutkimuksen kytköstä. Maaseutututkimusta on rahoitettu myös maaseutupoliittisista varoista ja maaseutututkimus on nähty eräänä maaseutupoliittisena välineenä. Tu-

lisiko maaseutututkimuksen olla kuitenkin arvopaata vai onko sen palveltava maaseutupolitiikkaa ja oltava hyödyllistä maaseudun kehittämisen kannalta? Tämä maaseutututkimukseen liittyvä tiivis kehittämislatautuneisuus on askarruttanut myös Jumpasta. ”Politiikan ja tutkimuksen yhdistämisessä haasteena on se, miten kehittämissä painotteisesta tutkimuksesta saa kirjoitettua korkeatasoista tutkimusta”, Jumppanen pohtii, mutta katsoo silti, että yhdistelmä ei ole mahdoton, vaikkakin kieltämättä haasteellinen.

Virallisten yleis- ja työryhmäkeskustelujen jälkeen oli vuorossa yhteinen illallinen ravintola Lokkilinnassa. Illalliselle osallistuivat myös Metsäntutkimuslaitos Metlan Rovaniemen yksiköstä saapuneet tutkijat Asta Kietäväinen ja Seija Tuulentie. Heille molemmille tämä on järjestyksessään toinen maaseutututkijatapaaminen. Tuulentie kertoo mielenkiintoisena yksityiskohtana, että Metla harvoin yhdistetään maaseutututkimukseen. Sen myötä hänkin on saanut ihmettelyjä osakseen, kun on maininnut lähtevänsä maaseutututkijoiden kokoontumiseen. Kietäväiselle maaseutututkijan kehikko on selkeämpi, minkä taustalla vaikuttaa hänen jo väitöskirjavaiheessa alkanut työskentely maaseutuaihepiirien parissa.

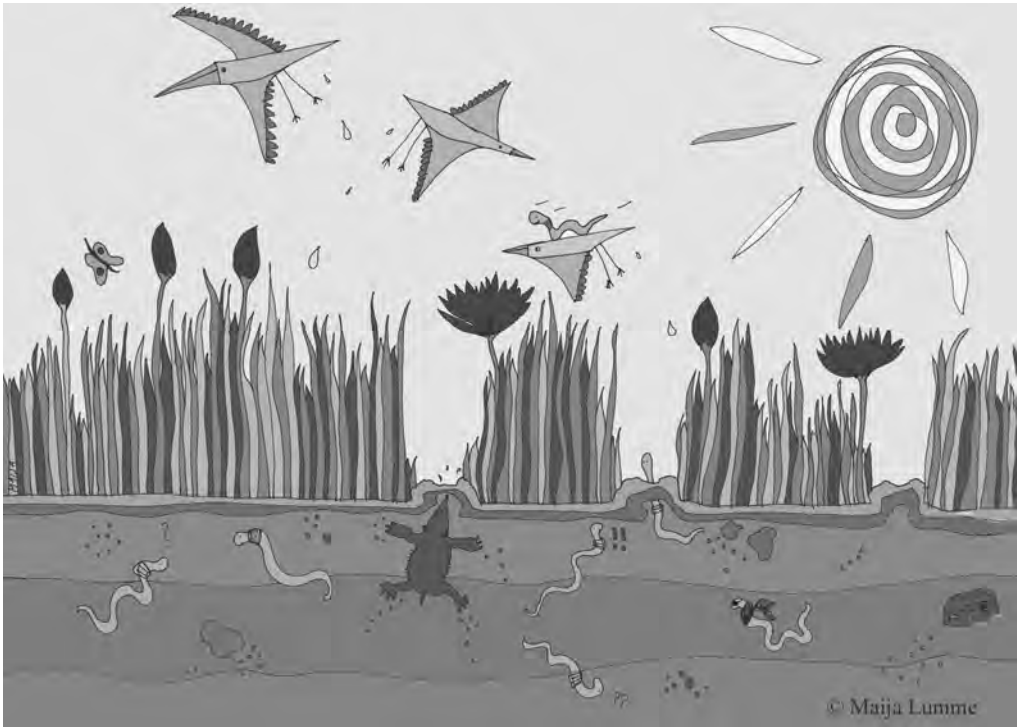
Molemmat tutkijat avaavat osuvasti yleisessä keskustelussa esiin nousutta kysymystä siitä, kuka tekee maaseutututkimusta ja kuka on maaseutututkija. Kun Metlassa tehtävää tutkimusta tarkastellaan laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa, toteutetaan sielläkin myös maaseutua koskettavien ilmiöiden tarkastelua – siis maaseutututkimusta ja toisinaan myös maaseudun kehittämistä. Pohjoisen ulottuvuuden myötä tarkastelussa esiin nousee alueen erityispiirteiden kombinaatio. Muodostelmassa yhdistyvät harvaan asuttu erämaa, porotalous ja matkailukaupungit, mikä erottaa tarkastelu-kohteen maaseutunäkökulman mielenkiintoisella tavalla perinteisestä viljelymaaseudusta. Yhteiskuntatieteelliseen luontomatkailuun, vapaa-ajan asumiseen ja luonnonkäytön konflikteihin erikoistuneet tutkijat nostivat esiin myös sen, että keskustelua on tärkeää käydä monitieteisen tutkijakentän lisäksi käytännön toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Oman työryhmäesityksensä osalta Kietäväinen ja Tuulentie pitivät erityisen antoisana sitä,

että esitystä oli kommentoimassa myös hallinnon edustajia, joilla on aihepiiriin kysymyksiin oikeustieteellistä tuntemusta tai muutoin tutkijanäkökulmaa täydentävää katsantoa.

Illan päätteeksi keskustelu jatkui pitkään kehittäjänä toimineen ja päivän kommenttipuheenvuoron esittäneen Liisa Hämeen kanssa. MUA-yhdistyksessä alusta asti mukana ollut ja hallituksessakin 10 vuotta ahkeroinut Häme kertoo olleensa varsin imarreltu, kun häntä pyydettiin kommenttipuheenvuoron pitäjäksi. Häme on havainnut, että maaseudun tutkijoiden ja kehittäjien roolit ovat osin lähentyneet, sillä myös kehittäjillä on yhä useammin akateeminen koulutus. Liikkuvuus tutkijasta kehittäjäksi ja päinvastoin on lisääntynyt. Toisaalta, Häme puoltaa Kurjen ajatusta siitä, että kullakin on oma paikkansa kentällä. Tutkijoiden tehtävänä on syventyä teorioihin, jotka laventavat myös kehittäjien ajattelumalleja ja viitekehystä sekä lopulta selkeyttävät yksityiskohtia. Kuten Häme maalailee pointillismia mukailleen: yksittäisten kehittäjien toiminnot ovat pisteitä maalauksessa, mutta vasta kattavan teorian avulla pisteistä saa muodostettua selkeän ja eheän kokonaisuuden. Häme huomauttaa, ettei tutkimusta ja teoretisointia ole väistämättä sidottava kehittämiseen vaan mikä tahansa näkökulma tai teoria voi osoittautua hyödylliseksi kehittämisen kannalta. Liukumavali teoriasta ajankohtaiseksi käytännön kysymykseksi on tosin usein pitkä. Tutkijoiden jo itse kyllästyneenä hylkäämiä käsitteitä ja teorioita olisi hyödyllistä edelleen päivittää, jotta ne kohtaisivat kehittämismaailman kanssa. Itse maaseutututkijatapaamiseen Häme suhtautuu ennen kaikkea siten, että kehittäjät tulevat tapaamaan tänne tutkijoita ja toivoo tapaamisiin yhä enemmän myös byrokraatteja. Nyt hän on havainnut paikalla olevan jo luovia kontiaisia, mutta tilaa olisi vielä niille kovanluokan myyrille.

Maaseutututkimuksesta maaseudun ilmiöiden tutkimukseen

Perjantaiamuna tutkijatapaaminen jatkui työryhmäyhteenvedoilla ja maaseutututkimuksen tilaa, käsitteitä ja rahoitusta käsittelevillä esitelmillä. Ai-

KUVA 3. Liisa Häme vertasi kommenttipuheenvuorossaan maaseutututkimusta ekosysteemiin, jonka muodostavat maaseudun tutkijat, kehittäjät ja byrokraatit. Mallia osanottajille havainnollistaneen, värikylläisen kuvan on piirtänyt Maija Lumme

heesta käytiin salissa välillä kiivastakin keskustelua. Esitysten väliin jäävällä tauolla Helsingin yliopistossa sosiaalipsykologian lehtorina työskentelevällä ja yrittäjyyttä sosiaalipsykologisesta näkökulmasta tutkineella Kari Mikko Vesalalla oli aikaa istahtaa hetkeksi ja pohtia maaseutututkijataapaamisen merkitystä sekä maaseutututkimuksen tilaa ja muutosta. Vesala saapui itse tutkijataapaamiseen ennen kaikkea päivittääkseen tietämystään ajankohtaisesta maaseutututkimukseen liittyvästä keskustelusta. Maaseudun ilmiöt ovat olleet Vesalan tutkimusintressien kohteena 1990-luvulta lähtien, mutta hän on tutkinut välillä paljon muutakin ja siksi maaseutututkimuksen seuraaminen jäänyt vähemmälle. Koska Vesala aloittaa syksyllä 2013 Rural Studies -johtoryhmän jäsenenä, on tietämys maaseutututkimuksen tämän hetkisen tilanteesta ja ajankohtaisesta keskustelusta tarpeen.

Pitkään maaseutuaiheista tutkimusta tehnyt Vesala nostaa esiin erityisesti tutkimuksen ja tutkijakunnan monipuolistumisen, mikä näkyi Vesalan mukaan myös tutkijataapaamisen aikana: ”Täälläkin esityksiä pitivät monet sellaiset tutkijat, jotka eivät aiemmin ole juurikaan osallistuneet maaseutututkimuksesta käytyyn keskusteluun, vaikka ovatkin tehneet pitkään maaseudun asioita käsittelevää tutkimusta”. Monipuolistumista Vesala pitää tervetulleena: ”Näin tulee myös uusia näkökulmia ja tutkimuksellisia virikkeitä”. Uusia tutkimuksellisia virikkeitä voi tarjota myös Vesalan oma tieteenala eli sosiaalipsykologia. Vaikka sosiaalipsykologia voi olla joillekin maaseutututkijoille hieman vieraampi lähestymistapa, on sen painoarvo Vesalan mukaan noussut viimeisen 15 vuoden aikana, mikä näkyy esimerkiksi tutkimuksen määrällisenä kasvuna. ”Merkitys on noussut niin maaseudun

KUVA 4. Kari Mikko Vesala haki tutkijatapaamisesta kokonaisnäkemyistä maaseutututkimuksen tämän hetkisestä tilasta. Kuva Katja Hyvönen

kehittämisen kuin tutkimuksen kannalta”, Vesala tarkentaa.

Maaseutututkimuksen tila

Tutkijatapaamisen aikana ja erityisesti tapaamisen päättävässä yhteenvetokeskustelussa nousi esiin huoli maaseutututkimuksen hiljentymisestä vanhojen vaikuttajien jäädessä taka-alalle ja rahoituksen merkittävästi supistuessa. Kohtaamisten perusteella tämä huoli voi olla sekä aiheellinen että aiheeton. Jos maaseutututkimuksen ja -tutkijoiden mittarina ovat selkeät identifioitumiset ja tiukkaraiset määritelmät, maaseutututkimus voidaan josain määrin nähdä taantuvana tutkimuksenalana. Mutta, jos maaseutututkijat laskevat joukkoonsa

myös ne, jotka eivät ensi silmäykseltä esiinny maaseutututkijoina vaan maaseudun mielenkiintoisia ilmiöitä ja paikkoja tarkastelevina tutkijoina, maaseutututkimuksen tila näyttää entistä kattavammalta. Ehkä tärkeämpää olisi houkutellessa mukaan myös maaseutututkimuksen kentällä pistäytyviä tutkijoita tuulettamaan maaseutututkimuksen ideoita ja ilmiöitä kuin pelätä aina ja ikuisesti maaseutututkijoiksi itseään kutsuvien henkilöiden piirin kutistumista. Samoin kuin tutkijoilla, kehittäjillä ja byrokraateilla on paikkansa maaseudun kentän kokonaisuudessa, myös eriaikaisilla, -pituisilla ja -vahvuisilla maaseutusidoksilla on paikkansa tässä moninaisessa joukossa.